

УДК: 911.3

Телешман Віктор Іванович,
Олійник Ярослав Богданович,
доктор економічних наук, професор
(науковий керівник)

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна, e-mail:
oscar1424lal@gmail.com

ОСВІТНІЙ КОМПЛЕКС ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Метою статті є дослідження особливостей формування і територіальної організації освітнього комплексу Чернівецької області та розробка основних напрямків його удосконалення та розвитку.

Методика дослідження базується на застосуванні системно-структурного аналізу. Виділено елементи ОК регіону та проведено аналіз взаємозв'язку між ними.

Результати. Розкрита сутність освітнього комплексу, дана кількісна та якісна характеристика ОК Чернівецької області. Проаналізована динаміка розвитку та висвітлена власна оцінка його структурним змінам. Виокремлено перелік основних проблем ОК регіону та запропоновано дії для їх вирішення.

Наукова новизна полягає у розкритті територіальних особливостей освітнього комплексу Чернівецької області.

Практична значимість полягає в обґрунтуванні концептуальних засад розвитку освітнього комплексу Чернівецької області.

Ключові слова: освіта, освітній комплекс, освітня сфера, соціальна інфраструктура, Чернівецька область.

УДК 911.3

Телешман Віктор Іванович,
Олійник Ярослав Богданович,
доктор економічних наук, професор
(науковий керівник)

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченка, г. Киев, Украина,
e-mail: oscar1424lal@gmail.com

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ КОМПЛЕКС ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ

Целью статьи является исследование особенностей формирования и территориальной организации образовательного комплекса Черновицкой области и разработка основных направлений его совершенствования и развития.

Методика исследования базируется на применении системно-структурного анализа. Выделены элементы ОК региона и проведен анализ взаимосвязи между ними.

Результаты. Раскрыта сущность образовательного комплекса, данная количественная и качественная характеристика ОК Черновицкой области. Проанализирована динамика развития и освещена собственная оценка его структурным изменениям. Выделен перечень основных проблем ОК региона и предложены действия для их решения.

Научная новизна заключается в раскрытии территориальных особенностей образовательного комплекса Черновицкой области.

Практическая значимость заключается в обосновании концептуальных основ развития образовательного комплекса Черновицкой области.

Ключевые слова: образование, образовательный комплекс, образовательная сфера, социальная инфраструктура, Черновицкая область.

UDC 911.3

Teleshman Victor Ivanovich,
Oleynik Yaroslav Bogdanovich,
Doctor of Economics Sciences, Professor
(supervisor)

Taras Shevchenko National University of
Kyiv, Ukraine, e-mail:
oscar1424lal@gmail.com

THE EDUCATIONAL COMPLEX OF CHERNIVTSI REGION AND PERSPECTIVES OF ITS DEVELOPMENT

The main purpose of the proposed paper is a study of the peculiarities of the development and spatial organisation of the educational complex (EC) of Chernivtsi region. By doing this, we elaborate key approaches to its improvement and future development.

The methodology of the research draws upon the system-structural analysis. The elements of the EC of the region were identified. The relations among them were analysed.

Results. The nature of the EC was revealed, quantitative and qualitative characteristics of the EC of Chernivtsi region were described. The dynamics of the development were analyzed and author's evaluation of its structural changes was provided. The summary of main problems of the EC of the region and steps for their solution were outlined.

The scientific novelty consists in the revelation of the spatial features of the EC of Chernivtsi region.

The practical significance lies in clarification of the conceptual frameworks of the development of the EC of the Chernivtsi region.

Keywords: education, educational complex, educational sphere, social infrastructure, Chernivtsi region.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Освіта – основа розвитку суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України, адже не тільки відтворює і нарощує інтелектуальний і духовний потенціал народу [8], але й є однією з передумов її економічного розвитку. Освітній комплекс є чи не найважливішою складовою соціальної інфраструктури розвиток та ефективне функціонування якої дає можливість безпосередньо поліпшити якість життя населення, тому, пріоритетною ціллю розвитку країни повинно стати забезпечення якісної освіти впродовж життя.

Система освіти в Україні є єдиним комплексом послідовно пов'язаних між собою ланок виховання і навчання, тому освітній комплекс Чернівецької області, як одного із регіонів нашої держави, займає важливе місце у процесі його становлення розвитку.

Значний внесок у дослідження освітнього комплексу та освіти в цілому зробили А. Байназаров, О. Любіцева, І. Дудник, М. Фащевський, О. Топчієв, В. Юрківський, Ю. Саушкін, М. Паламарчук, М. Соколовський та інші [3,5]. Теоретичні та прикладні питання формування і розвитку освітнього комплексу, досліджували також В. Куценко, Б. Малицький, Є. Марчук, В. Удовиченко, Б. Данилишин, Т. Мельниченко, та інші [1].

За В. Стецьким, “освітній комплекс” - це складна компонентно-функціональна структура, яка займає важливе місце в соціально-культурному розвитку населення, економічних перетвореннях господарства і представлена всіма типами установ системи освіти, які об'єднані між собою виробничими (навчально-виховними) зв'язками в умовах безперервного освітнього процесу [7]. А. Байназаров вважає, що освітній комплекс слід розглядати як поєднання населення, яке є споживачем і виробником освітніх послуг, мережі освітніх установ, установ галузевої науки, спеціалізованих виробництв, установ обслуговування та управління в сфері освіти, між якими існують стійкі зв'язки [2].

Нинішній розвиток освіти та її комплексу не дозволяє повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку країни, тому доцільним є дослідження ОК, визначення ключових проблем та перспектив розвитку.

Мета та завдання дослідження. Зважаючи на те, що освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України та представляє собою стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості, метою роботи є дослідження особливостей формування і територіальної організації освітнього комплексу Чернівецької області та розробка основних напрямків його удосконалення та розвитку.

Для досягнення мети були поставлені та виконані наступні завдання:

- надати кількісну та якісну характеристику освітнього комплексу Чернівецької області;
- проаналізувати динаміку розвитку освітнього комплексу регіону та дати власну оцінку його структурним змінам;
- виокремити перелік основних проблем освітнього комплексу Чернівецької області.

Виклад основного матеріалу. Освітній комплекс Чернівецької області включає в себе дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні навчальні заклади, ВНЗ I–II рівнів акредитації, професійно-технічні навчальні заклади, ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Першою ланкою системи освіти є дошкільне виховання. До дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) належать ясла, ясла-садки, дитячі садки, ясла-садки сімейного, комбінованого, компенсуючого типу (спеціальні та санаторні), навчально-виховні комплекси тощо. Станом на 2016 р. у Чернівецькій області нараховується 379 дошкільних навчальних заклади (94 у містах та 285 у сільській місцевості), що на 127 та 26 закладів більше ніж у 2000 та 2010 рр. відповідно у яких перебуває 32612 дітей. Позитивною тенденцією є зростання показника охоплення дітей відповідної вікової категорії у Чернівецькій області з 53% у 2010 р. до 58% у 2016 р. Найвищий показник

охоплення спостерігається у Чернівцях та Новодністровську і складає 78%, а найнижчий у Герцаївському (34), Глибоцькому (42) та Сторожинецькому (42) районах. Однак, варто зазначити, що характерною особливістю регіону є недостатня кількість місць у ДНЗ. Так, у розрахунку на 100 місць у сільській місцевості припадає 111 дітей, а у міській – 143 дитини, що є недостатнім для забезпечення всіх дітей дошкільною освітою. Найбільша кількість ДНЗ у області знаходиться у місті Чернівці (58), Новоселицькому та Сторожинецькому районах (по 37 у кожному). Найменша кількість у Герцаївському, Путильському районах (26 та 20 ДНЗ відповідно) та у місті Новодністровськ де розташовані 3 заклади дошкільного навчання.

Середня освіта у Чернівецькій області забезпечується мережею загальноосвітніх навчальних закладів I, I-II, I-III та II-III ступенів навчання. Переважна більшість ЗНЗ – школи I-III ст. н. – 61,7%, I-II ст. н. – 26,9%, I ст. н. – 4,9%, II-III ст. н. – 0,3% та шкіл-інтернатів – 1,5%. Станом на 2016/17 навчальний рік у регіоні налічується 427 загальноосвітніх навчальних закладів, у яких навчається 98574 учня. Варто відмітити, що кількість ЗНЗ менша, ніж в попередні роки (462 ЗНЗ у 2000/01 рр., 447 ЗНЗ у 2010/11 роках). У місті Чернівці та Сторожинецькому районі знаходяться 59 та 47 загальноосвітніх навчальних заклади відповідно, що є найвищим показником у досліджуваному регіоні, найнижчий же показник відповідає Путильському району і складає 22 ЗНЗ.

Денні загальноосвітні навчальні заклади нового типу у регіоні представлені гімназіями, ліцеями та навчально-виховними комплексами. На початок 2016/17 навчального року у Чернівецькій області нараховувалась 21 гімназія (7 у місті Чернівці), що охопила 8,9% від усіх школярів, 14 ліцеїв (6 у місті Чернівці), які відвідують 5,4% від усіх школярів та 143 навчально-виховні комплекси де навчаються 20,6% від усіх школярів (рис. 1).

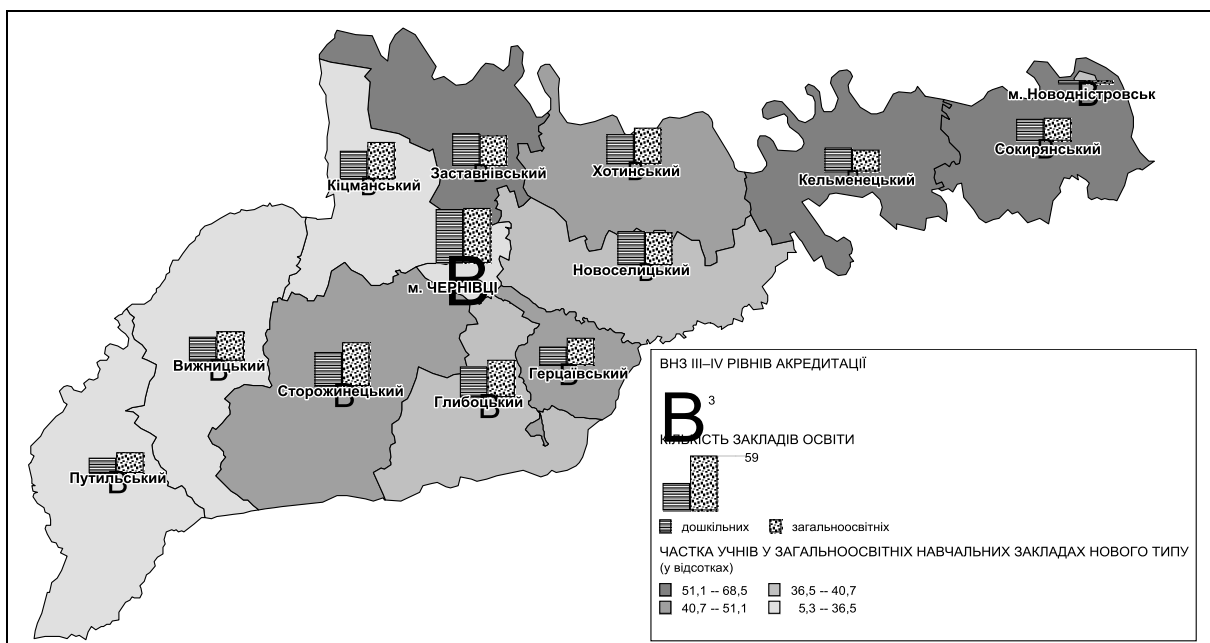

Рис. 1. Освітній комплекс Чернівецької області

У 2016 р. 59,9 відсотка випускників дев'ятих класів перейшли до десятих класів денних загальноосвітніх навчальних закладів, 0,4 відсотка – до вечірніх (змінних) шкіл, 14,8 відсотка вступили до ПТНЗ, 23,2 відсотка – до вищих навчальних закладів.

Позашкільні заклади освіти представлені школами естетичного виховання, дитячо-юнацькими спортивними школами, будинками школяра та іншими закладами відповідного типу.

Система закладів професійної підготовки кадрів станом на початок 2016/17 навчального року складається з 16 професійно-технічних та 16 вищих навчальних закладів (13 ВНЗ I–II рівнів акредитації та 3 ВНЗ III–IV рівнів акредитації), у яких навчаються 6,7 тис. учнів та 31,4 тис. студентів відповідно (8,5 тис. у ВНЗ I–II рівнів акредитації та 22,9 тис. у ВНЗ III–IV рівнів акредитації). Варто зазначити, що у регіоні є значна кількість студентів, що приїхали на навчання з інших країн. Так, станом на початок 2016/17 навчального року у ВНЗ I–IV ступенів навчалось 1083 студенти з числа іноземних громадян, з них 843 (77,8 відсотка) з Індії, 77 (7,1 відсотка) – Йорданії, 73 (6,7 відсотка) – Гани, 21 (1,9 відсотка) – Молдови, 17 (1,6 відсотка) – Російської Федерації, 11 (1,0 відсотка) – Нігерії, по 3 (0,3 відсотка) – Зімбабве, Китаю та Польщі, 32 (3,0 відсотка) – інших країн [6].

Одними із основних проблем освітнього комплексу Чернівецької області є наступні:

- перевантаження дошкільних закладів області (у розрахунку на 100 місць у сільській місцевості припадає 111 дітей, а у міській – 143 дитини);
- зменшення кількості загальноосвітніх навчальних закладів при зростанні загальної чисельності учнів (на початок навчального року 2013/14 у Чернівецькій області нараховувалось 436 ЗНЗ у яких навчалось 97,3 тис. учнів, тоді як на початок навчального року 2016/17 кількість ЗНЗ знизилась до 428, а чисельність учнів зросла до 98,6 тис.).

- низький рівень охоплення позашкільною освітою дітей сільської місцевості, соціально незахищених верств населення, дітей з особливими освітніми потребами;

- недостатня матеріально-технічна база навчальних закладів всіх рівнів, особливо науково-дослідна її складова;

Для розв'язання наявних проблем освітнього комплексу Чернівецької області потрібні наступні кроки:

- удосконалення структури системи освіти, що полягає у розширенні мережі дошкільних навчальних закладів для повного забезпечення дітей дошкільною освітою [4];

- оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням соціально-економічних, демографічних перспектив розвитку Чернівецької області та потреб населення

- розвиток мережі закладів позашкільної освіти, особливо у сільській місцевості. Збереження та розвиток мережі позашкільних навчальних закладів для забезпечення рівного доступу дітей та молоді з

урахуванням їх особистісних потреб до навчання, виховання, розвитку та соціалізації засобами позашкільної освіти;

- удосконалення системи професійно-технічних навчальних закладів з урахуванням демографічних особливостей регіону та загального напрямку економічного розвитку Чернівецької області.

- переоснащення матеріально-технічної бази професійно-технічних та вищих навчальних закладів.

Висновки. Освітній комплекс Чернівецької області будучи складовою освітньої системи нашої держави є важливим чинником загального соціально-економічного розвитку України в цілому. Маючи доволі складну та розгалужену компонентну структуру та територіальну організацію ОК регіону характеризується низкою особливостей, що були проаналізовані в основній частині статті. Подальший розвиток досліджуваного комплексу області буде залежати від прийняття ефективних управлінських рішень у галузі освіти регіону.

Список використаних джерел:

1. Ильив О.Н. Образовательный комплекс как объект общественно-географического исследования 11.00.02. Л., 1999. 18 с.
2. Матусевич К. М. Гносеология інтелектуального потенціалу суспільства // Економіка та підприємництво: Зб. наук. праць молодих вчених та аспірантів. Вип. 22. Київ: КНЕУ. 2009.
3. Мельниченко Т.Ю. Освітній комплекс України: сучасний стан і напрямки удосконалення територіальної організації. Автореферат дисертації кандидата географічних наук. К., 2005. - 22 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. К., 2012. - 37 с.
5. Паламарчук М. М. Економічна і соціальна географія України з основами Теорії / М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук. - К.: Знання, 1998. - 416 с.
6. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 - Головне управління статистики у Чернівецькій області за редакцією Т. Г. Сарчинської. - Чернівці - 2017. - 565 с.
7. Стецький В. В. Соціально- і економіко-географічні дослідження регіонального освітнього комплексу (на матеріалах Львівської області): автореф. дис. ... канд. геогр. наук: 11.00.02. Л., 1999. 18 с.
8. Стратегія розвитку Чернівецької області до 2020 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bukoda.gov.ua>

Список использованных источников:

1. Ильив О.Н. Образовательный комплекс как объект общественно-географического исследования 11.00.02. Л., 1999. 18 с.
2. Матусевич К. М. Гносеология интеллектуального потенциала общества // Экономика и предпринимательство: Сб. науч. работ молодых ученых и аспирантов. Вып. 22. Киев: КНЭУ. 2009.
3. Мельниченко Т.Ю. Образовательный комплекс Украины: современное состояние и направления совершенствования территориальной организации. Автореферат диссертации кандидата географических наук. К., 2005. - 22 с.
4. Национальная стратегия развития образования в Украине на 2012-2021 годы. К., 2012. - 37 с.
5. Паламарчук М. М. Экономическая и социальная география Украины с основами теории / . М. М. Паламарчук, А. М. Паламарчук. - М.: Знание, 1998. - 416 с.
6. Статистический ежегодник Черновицкой области за 2016 - Главное управление статистики в Черновицкой области под редакцией Т. Г. Сарчинской. - Черновцы - 2017. - 565 с.

7. Стецко В. В. Социально и экономико-географические исследования регионального образовательного комплекса (на материалах Львовской области): автореф. дис. ... канд. геогр. наук: 11.00.02. Л., 1999. 18 с.

8. Стратегия развития Черновицкой области до 2020 года. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.bukoda.gov.ua>

References:

1. Pyiv O.N. The educational complex as an object of study in human geography 11.00.02. L., 1999. 18 p.
2. Matusевич K. M. Epistemology of intellectual potential of society // economy and entrepreneurship. Kelease. 22. Kiev: KNEU. 2009.
3. Melnichenko T. The educational Complex of Ukraine: current status and directions of improvement of spatial organization. Thesis of Candidate of Geographical Sciences. K., 2005. - 22 p.
4. The National Strategy for the Development of Education in Ukraine in 2012-2021. K., 2012. - 37p.
5. Palamarchuk M. M. Economic and social geography of Ukraine and foundations of theory/ M. M. Palamarchuk, A. M. Palamarchuk. - M.: Znanye, 1998. - 416 p.
6. Statistical yearbook of Chernivtsi region 2016 - Directorate-General for Statistics Chernivtsi Oblast edited by T. G. Sarchinskoy. - Chernivtsi - 2017. - 565 p.
7. Stetsko B. B. Social and economic geographical researches of the regional education complex (on materials of Lviv region): 11.00.02. L., 1999. 18 p.
8. Development Strategy of Chernivtsi region to 2020. [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.bukoda.gov.ua>